

AGHAGH UNIVERSITY OF SCIENCE
AND TECHNOLOGY

Nazwa modułu zajęć:	Hydrogeologia i odwadnianie				
Rok akademicki:	2019/2020	Kod:	GIGR-1-603-n	Punkty ECTS:	4
Wydział:	Górnictwa i Geoinżynierii				
Kierunek:	Inżynieria Górnicza	Specjalność:	—		
Poziom studiów:	Studia I stopnia	Forma studiów:	Niestacjonarne		
Język wykładowy:	Polski	Profil:	Ogólnoakademicki (A)	Semestr:	6
Strona www:	—				
Prowadzący moduł:	dr inż. Rózkowski Kazimierz (kazik@agh.edu.pl)				

Treści programowe zapewniające uzyskanie efektów uczenia się dla modułu zajęć

Po realizacji programu modułu zajęć student poznaje podstawowe zagadnienia związane z hydrogeologią i odwadnianiem. Zapoznaje się z krążeniem wody w przyrodzie, czynnikami kształtującymi skład chemiczny wód podziemnych, dynamiką wód, a także oddziaływaniem antropogenicznym na naturalne modele krążenia, w szczególności związane z działalnością górnictwem.

Opis efektów uczenia się dla modułu zajęć

Kod MEU	Student, który zaliczył moduł zajęć zna i rozumie/potrafi/jest gotów do	Powiązania z KEU	Sposób weryfikacji i oceny efektów uczenia się osiągniętych przez studenta w ramach poszczególnych form zajęć i dla całego modułu zajęć
Wiedza: zna i rozumie			
M_W001	Student posiada uporządkowaną wiedzę dotyczącą parametrów hydrogeologicznych charakteryzujących skały.	IGR1A_W02, IGR1A_W03, IGR1A_U05, IGR1A_U04	Wykonanie projektu, Wykonanie ćwiczeń laboratoryjnych
M_W002	Student zna i rozumie czynniki determinujące wielkość dopływu wody do wyrobisk górniczych i wybranych układów drenażowych. Zna podstawowe metody prognozowania dopływów do kopalń.	IGR1A_U05, IGR1A_U02, IGR1A_U04, IGR1A_W01	Wykonanie projektu, Wykonanie ćwiczeń
M_W003	Student rozumie cykl hydrologiczny. Zna podstawowe składowe bilansu wodnego i potrafi je wyznaczyć.	IGR1A_W02, IGR1A_U05, IGR1A_U02, IGR1A_W01	Udział w dyskusji, Wykonanie ćwiczeń

M_W004	Student posiada podstawową wiedzę z zakresu hydrogeochemii. Zna powszechnie stosowaną metodykę oznaczania składu chemicznego wód.	IGR1A_W02, IGR1A_W03, IGR1A_U05	Aktywność na zajęciach, Wykonanie projektu, Wykonanie ćwiczeń laboratoryjnych
M_W005	Student posiada podstawową wiedzę z zakresu dynamiki wód podziemnych.	IGR1A_W02, IGR1A_U05, IGR1A_U04, IGR1A_W01	Wykonanie projektu, Wykonanie ćwiczeń
M_W006	Student ma uporządkowaną wiedzę dotyczącą metodyki i zakresu robót stosowanych przy odwadnianiu w górnictwie odkrywkowym, podziemnym i otworowym.	IGR1A_W02, IGR1A_U05, IGR1A_U02, IGR1A_U04, IGR1A_W06	Aktywność na zajęciach, Wykonanie ćwiczeń
Umiejętności: potrafi			
M_U001	Potrafi opracować i zinterpretować analizy składu chemicznego wód.	IGR1A_W02, IGR1A_U05, IGR1A_W01	Wykonanie ćwiczeń, Wykonanie ćwiczeń laboratoryjnych
M_U002	Potrafi wyznaczyć metodami laboratoryjnymi i analitycznymi wybrane podstawowe parametry hydrogeologiczne skał.	IGR1A_K02, IGR1A_U05, IGR1A_U02, IGR1A_U04, IGR1A_W01	Wykonanie projektu, Wykonanie ćwiczeń, Wykonanie ćwiczeń laboratoryjnych
M_U003	Student potrafi wyznaczyć i scharakteryzować podstawowe składowe bilansu wodnego, wpisując je w układ zlewniowy. Zna zasady wyznaczania parametrów fizjograficznych zlewni.	IGR1A_W02, IGR1A_U05, IGR1A_U02	Projekt, Wykonanie ćwiczeń
M_U004	Potrafi scharakteryzować i oszacować przepływ wód podziemnych w warunkach naturalnych i zakłóconych działaniami człowieka, a także dopływy do wybranych układów drenażowych. Posiada umiejętność wyznaczania zasięgu oddziaływania studni i prostych układów wielootworowych.	IGR1A_W02, IGR1A_U05, IGR1A_U02, IGR1A_W01	Studium przypadków, Wykonanie projektu, Wykonanie ćwiczeń
Kompetencje społeczne: jest gotów do			
M_K001	Potrafi samodzielnie oraz w ramach pracy zespołowej rozwiązać stawiane przed nim zadania inżynierskie.	IGR1A_K02, IGR1A_U05	Wykonanie projektu, Wykonanie ćwiczeń laboratoryjnych, Zaangażowanie w pracę zespołu
M_K002	Zna zasady bezpieczeństwa i higieny pracy obowiązujące w laboratorium.	IGR1A_K04	Wykonanie ćwiczeń laboratoryjnych

Liczba godzin zajęć w ramach poszczególnych form zajęć

Suma	Forma zajęć dydaktycznych										
	Wykład	Ćwiczenia audytoryjne	Ćwiczenia laboratoryjne	Ćwiczenia projektowe	Konwersatorium	Zajęcia seminaryjne	Zajęcia praktyczne	Zajęcia terenowe	Zajęcia warsztatowe	Prace kontrolne i przejściowe	Lektorat
33	15	9	9	0	0	0	0	0	0	0	0

Matryca kierunkowych efektów uczenia się w odniesieniu do form zajęć i sposobu zaliczenia, które pozwalają na ich uzyskanie

Kod MEU	Student, który zaliczył moduł zajęć zna i rozumie/potrafi/jest gotów do	Forma zajęć dydaktycznych										
		Wykład	Ćwiczenia audytoryjne	Ćwiczenia laboratoryjne	Ćwiczenia projektowe	Konwersatorium	Zajęcia seminaryjne	Zajęcia praktyczne	Zajęcia terenowe	Zajęcia warsztatowe	Prace kontrolne i przejściowe	Lektorat
Wiedza: zna i rozumie												
M_W001	Student posiada uporządkowaną wiedzę dotyczącą parametrów hydrogeologicznych charakteryzujących skały.	+	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-
M_W002	Student zna i rozumie czynniki determinujące wielkość dopływu wody do wyrobisk górniczych i wybranych układów drenażowych. Zna podstawowe metody prognozowania dopływów do kopalń.	+	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-
M_W003	Student rozumie cykl hydrologiczny. Zna podstawowe składowe bilansu wodnego i potrafi je wyznaczyć.	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-
M_W004	Student posiada podstawową wiedzę z zakresu hydrogeochemii. Zna powszechnie stosowaną metodykę oznaczania składu chemicznego wód.	+	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-
M_W005	Student posiada podstawową wiedzę z zakresu dynamiki wód podziemnych.	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-
M_W006	Student ma uporządkowaną wiedzę dotyczącą metodyki i zakresu robót stosowanych przy odwadnianiu w górnictwie odkrywkowym, podziemnym i otworowym.	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Umiejętności: potrafi												

M_U001	Potrafi opracować i zinterpretować analizy składu chemicznego wód.	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-
M_U002	Potrafi wyznaczyć metodami laboratoryjnymi i analitycznymi wybrane podstawowe parametry hydrogeologiczne skał.	+	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-
M_U003	Student potrafi wyznaczyć i scharakteryzować podstawowe składowe bilansu wodnego, wpisując je w układ zlewniowy. Zna zasady wyznaczania parametrów fizjograficznych zlewni.	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-
M_U004	Potrafi scharakteryzować i oszacować przepływ wód podziemnych w warunkach naturalnych i zakłóconych działaniami człowieka, a także dopływy do wybranych układów drenażowych. Posiada umiejętność wyznaczania zasięgu oddziaływania studni i prostych układów wielootworowych.	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kompetencje społeczne: jest gotów do												
M_K001	Potrafi samodzielnie oraz w ramach pracy zespołowej rozwiązać stawiane przed nim zadania inżynierskie.	-	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-
M_K002	Zna zasady bezpieczeństwa i higieny pracy obowiązujące w laboratorium.	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-

Nakład pracy studenta (bilans punktów ECTS)

Forma aktywności studenta	Obciążenie studenta
Udział w zajęciach dydaktycznych/praktyka	33 godz
Przygotowanie do zajęć	15 godz
przygotowanie projektu, prezentacji, pracy pisemnej, sprawozdania	45 godz
Samodzielne studiowanie tematyki zajęć	20 godz
Dodatkowe godziny kontaktowe	1 godz
Sumaryczne obciążenie pracą studenta	114 godz
Punkty ECTS za moduł	4 ECTS

Pozostałe informacje

Szczegółowe treści kształcenia w ramach poszczególnych form zajęć (szczegółowy program wykładów i pozostałych zajęć)

Wykład

Obieg wody w przyrodzie. Równanie bilansowe Penck'a. Systematyka wód podziemnych – woda w strefie aeracji i saturacji (2). Właściwości hydrogeologiczne skał: porowatość, przepuszczalność, wodochłonność, odsączalność – definicje, miary, charakterystyczne wielkości dla różnych typów skał (2). Czynniki kształtujące skład chemiczny wód podziemnych. Właściwości fizyczne i chemiczne wód (2). Przepływy płaskie i płasko-radialne. Siatka hydrodynamiczna. Pojęcie zasięgu wpływu ujęcia wód podziemnych i metody jego oznaczania. Współdziałanie studni (3). Czynniki kształtujące wielkość dopływu do wyrobisk górniczych. Model hydrogeologiczny warunków złożowych (2). Metody prognozowania dopływów do kopalń. Zakres robót odwadniających w górnictwie odkrywkowym, podziemnym i otworowym (3).

Ćwiczenia audytoryjne

Obliczanie elementów bilansu wodnego (1). Wyznaczanie parametrów fizjograficznych zlewni. Obliczanie wielkości opadu w zlewni. Częstość, natężenie i prawdopodobieństwo występowania opadów (2). Obliczenia przepływów w zakresie stosowalności Prawa Darcy. Przepływy w przekrojach płaskich. Dopływ do rowu, drenu. Obliczenia dopływu wody do typowych ujęć wód podziemnych. Zasięg oddziaływania studni. Odwadnianie układem wielootworowym (6).

Ćwiczenia laboratoryjne

Metody laboratoryjne i analityczne wyznaczania podstawowych parametrów hydrogeologicznych skał (4). Opróbowanie i pomiary położenia zwierciadła wód. Kartowanie hydrogeologiczne (2). Metodyka wyznaczania parametrów fizyko – chemicznych wód. Opracowanie analizy składu chemicznego wody. Bilans analizy. Klasyfikacja typu hydrochemicznego. Graficzna interpretacja (3).

Metody i techniki kształcenia:

Wykład: Treści prezentowane na wykładzie są przekazywane w formie prezentacji multimedialnej w połączeniu z klasycznym wykładem tablicowym wzbogaconymi o pokazy odnoszące się do prezentowanych zagadnień.

Ćwiczenia audytoryjne: Podczas zajęć audytoryjnych studenci na tablicy rozwiązują zadane wcześniej problemy. Prowadzący na bieżąco dokonuje stosowanych wyjaśnień i moderuje dyskusję z grupą nad danym problemem.

Ćwiczenia laboratoryjne: W trakcie zajęć laboratoryjnych studenci samodzielnie rozwiązują zadany problem praktyczny, dobierając odpowiednie narzędzia. Prowadzący stymuluje grupę do refleksji nad problemem, tak by otrzymane wyniki miały wysoką wartość merytoryczną.

Warunki i sposób zaliczenia poszczególnych form zajęć, w tym zasady zaliczeń poprawkowych, a także warunki dopuszczenia do egzaminu:

Obecność na zajęciach laboratoryjnych i audytoryjnych jest obowiązkowa. Warunkiem zaliczenia ćwiczeń laboratoryjnych oraz audytoryjnych jest uzyskanie pozytywnych ocen cząstkowych ze wszystkich sprawozdań, projektów, czy zadań realizowanych na poszczególnych formach zajęć. Zaliczenie projektów może być uzyskane w terminie podstawowym i jednym terminie poprawkowym. Prowadzący może weryfikować stopień opanowania przez Studentów materiału zrealizowanego na poprzednich zajęciach dydaktycznych za pomocą dostępnych form sprawdzania wiedzy. Wykładowca może zweryfikować stopień opanowania przez Studentów materiału z wykładów poprzez kolokwium zaliczeniowe. Aktywność na wykładach może być premiowana podwyższeniem oceny końcowej z przedmiotu.

Zasady udziału w poszczególnych zajęciach, ze wskazaniem, czy obecność studenta na zajęciach jest obowiązkowa:

Wykład:

- Obecność obowiązkowa: Nie

- Zasady udziału w zajęciach: Studenci uczestniczą w zajęciach poznając kolejne treści nauczania zgodnie z sylabusem przedmiotu. Studenci winni na bieżąco zadawać pytania i wyjaśniać wątpliwości. Rejestracja audiowizualna wykładu wymaga zgody prowadzącego.

Ćwiczenia audytoryjne:

- Obecność obowiązkowa: Tak

- Zasady udziału w zajęciach: Studenci przystępując do ćwiczeń są zobowiązani do przygotowania się w zakresie wskazanym każdorazowo przez prowadzącego (np. w formie zestawów zadań). Ocena pracy studenta może bazować na wypowiedziach ustnych lub pisemnych w formie kolokwium, co zgodnie z regulaminem studiów AGH przekłada się na ocenę końcową z tej formy zajęć.

Ćwiczenia laboratoryjne:

- Obecność obowiązkowa: Tak

- Zasady udziału w zajęciach: Studenci wykonują ćwiczenia laboratoryjne zgodnie z materiałami udostępnionymi przez prowadzącego. Student jest zobowiązany do przygotowania się w przedmiocie wykonywanego ćwiczenia, co może zostać zweryfikowane kolokwium w formie ustnej lub pisemnej. Zaliczenie zajęć odbywa się na podstawie zaprezentowania rozwiązania postawionego problemu. Zaliczenie modułu jest możliwe po zaliczeniu wszystkich zajęć laboratoryjnych.

Sposób obliczania oceny końcowej

Ocena końcowa stanowi średnią arytmetyczną ocen uzyskanych z kolokwium zaliczeniowych poszczególnych form zajęć (laboratorium, audytorium).

Sposób i tryb wyrównywania zaległości powstałych wskutek nieobecności studenta na zajęciach:

W przypadku zaległości powstałych wskutek nieobecności studenta na zajęciach laboratoryjnych lub audytoryjnych (dopuszczalna jedna nieobecność), student jest zobowiązany do uczestnictwa w zajęciach innej grupy za zgodą prowadzącego.

Wymagania wstępne i dodatkowe, z uwzględnieniem sekwencyjności modułów

Nie podano wymagań wstępnych lub dodatkowych.

Zalecana literatura i pomoce naukowe

1. Kulma R., 1995: Podstawy obliczeń filtracji wód podziemnych. Wydawnictwa AGH, Kraków.
2. Macioszczyk A. (red.), 2006: Podstawy hydrogeologii stosowanej. Wydawnictwa Naukowe PWN, Warszawa.
3. Pazdro Z., Kozerski B., 1990: Hydrogeologia ogólna. Wydawnictwa Geologiczne, Warszawa.
4. Rogoż M., 2004: Hydrogeologia kopalniana z podstawami hydrogeologii ogólnej. Główny Instytut Górnictwa, Katowice.
5. Rogoż M., 2012: Metody obliczeniowe w hydrogeologii. Wydawnictwo Naukowe Śląsk, Katowice.

Publikacje naukowe osób prowadzących zajęcia związane z tematyką modułu

1. Czop M., Guzik M., Motyka J., Pacholewski A., Rózkowski K., 2009: Warunki hydrogeologiczne złoża wapieni i margli Latosówka - Rudniki w Rudnikach koło Częstochowy. Biuletyn Państwowego Instytutu Geologicznego, Hydrogeologia, z. IX/1, nr 436. PIG-PIB, Warszawa: 69 - 76.
2. Polak K., Rózkowski K., Cała M., 2010: Water reclamation in open-pit by utilization of groundwater and wells. W: 2. Internationaler Bergbau und Umwelt Sanierungs Congress, 1-3 September 2010, Dresden.
3. Rózkowski K., Polak K., Cała M., 2010: Wybrane problemy związane z rekultywacją wyrobisk w kierunku wodnym. Górnictwo i Geoinżynieria, R. 34 z. 4, s.: 517 - 525.
4. Rózkowski A., Rózkowski K., 2011: Wpływ działalności górnictwa węglowego na kształtowanie się środowiska wodnego Górnośląskiego Zagłębia Węglowego w wieloletiu. Biuletyn Państwowego Instytutu Geologicznego nr 445, Hydrogeologia z. XII/2.
5. Galiniak, Rózkowski, Bik, 2012: Chemical characteristic of water from spontaneous inundated areas within reclaimed part of "Sieniawa" lignite deposit exploited on underground and open pit way. W: Grześkowiak A., Nowak B., Grzonka B. (eds), Anthropogenic and natural transformation of lakes, vol. 6.

Wyd. IMGW-PIB, Poznań, s.77-85.

Informacje dodatkowe

Brak